

УДК: 658. 821:619

ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС ФОРМУВАННЯ РИНКУ ВЕТЕРИНАРНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ У ТВАРИННИЦТВІ

Круковська О.В. – к.е.н., доцент,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Розглянуто сучасні умови значення ринку послуг та ветеринарного обслуговування, зокрема, тваринницького виробництва. Охарактеризована ветеринарна діяльність обслуговування тварин по виведенню високопродуктивних їх видів із відповідними репродуктивними та племінними якостями. Наведені користувачі ветеринарних послуг у сільському господарстві із зазначенням видів надання послуг, що використовуються для забезпечення виробничого процесу.

Ключові слова: тваринництво, ветеринарне обслуговування, аграрна сфера, галузь, продовольчий ринок, кваліфікація, конкуренція.

Круковская Е.В. Теоретический базис формирования рынка ветеринарного обслуживания в животноводстве

Рассмотрены современные условия значение рынка услуг ветеринарного обслуживания, в частности, животноводческого производства. Охарактеризована ветеринарная деятельность обслуживания животных по выведению высокопродуктивных их видов с соответствующими репродуктивными и племенными качествами. Приведены пользователи ветеринарных услуг в сельском хозяйстве с указанием видов оказания услуг, используемых для обеспечения производственного процесса.

Ключевые слова: животноводство, ветеринарное обслуживание, аграрная сфера, отрасль, продовольственный рынок, квалификация, конкуренция.

Krukovska O.V. Theoretical basis for market formation in animal veterinary care

The article examines current conditions of the market of veterinary services, particularly in livestock production. It characterizes the role of veterinary service in developing highly productive breeds of animals with relevant reproductive and breeding traits. The study provides a list of users of veterinary services in agriculture, indicating the types of services used for ensuring the production process.

Key words: animal husbandry, veterinary care, agriculture, industry, food market, qualification, competition.

Постановка проблеми. Сільське господарство як складова і комплексуюча галузь, що виробляє продукти харчування для населення, сировину для промисловості і товари для експорту відіграє одну із провідних ролей у зміцненні економіки країни, підвищенні життєвого рівня населення і розв'язанні соціально-економічних проблем сільських територій. Проте подальший розвиток сільського господарства неможливий без раціоналізації використання сільськогосподарських угідь, здійснення комплексу природоохоронних, агрозоотехнічних, ветеринарних, організаційно, технічних і економічних заходів, спрямованих на підвищення продуктивності та економічної ефективності використання аграрно-ресурсного потенціалу [3 с. 105-108]. Однією з найважливіших умов ефективного розвитку тваринництва та зміцнення його позицій у т.ч. міжнародному конкурентному середовищі є формування та ефективне функціонування аграрного продовольчого ринку. Ринок розуміється як складна багатопланова категорія, яка включає організацію суспільного виробництва, поведінку споживачів, місце, де здійснюється товарообмін, надаються послуги, сукупність поку-

пців і продавців та систему економічних відносин, які між ними формується, а також є формою прояву попиту і пропозиції [1 с. 15-24].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сучасного розвитку тваринницьких галузей відображені у наукових публікаціях відомих економістів-аграрників: П. Березівського, С. Васильчак, О. Галича, А. Даниленка, І. Іртищевої, Т. Кіщака, Л. Михайлової, В. Перебейноса, С. Поперечного, П. Саблука, І. Топіхи, Г. Черевка, О. Шебаніної, О. Шпичака, В. Яценка, працях зарубіжних авторів. В їх роботах розглянуті теоретичні та методичні засади розвитку і функціонування тваринницьких галузей, галузей їх обслуговування, ринків тваринницької продукції та продуктів її переробки. Проте особливості здійснення ветеринарного обслуговування, організаційно-економічні аспекти надання ветеринарних послуг, методичні підходи щодо оцінки їх ефективності вивчені та обґрунтовані недостатньо та потребують уточнення.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у вивченні стану, перспектив і проблем становлення ринку ветеринарного обслуговування у тваринництві, а також визначення основних напрямів подальшого їх розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У широкому розумінні аграрний ринок України є системою товарно-грошових відносин, яка діє на основі вільного ціноутворення, економічної самостійності, рівноправності та конкуренції товаровиробників. Ринок сільськогосподарської продукції складається із сукупності відносин «продавець – покупець». Його структура визначається співвідношенням різних форм реалізації цієї продукції. Оскільки значна частина сільськогосподарської продукції безпосередньо використовується для харчування або переробляється і споживається населенням як продовольство, її ринок доцільно розглядати в контексті формування продовольчого ринку, який є однією з найскладніших ринкових систем, яка охоплює сферу обігу майже всіх галузей суспільного господарства [2].

На відміну від інших ринкових систем, вона має свої особливості: постійне функціонування; сезонність виробництва і споживання багатьох продуктів харчування. За економічною суттю продовольчий ринок є саморегульованою системою відтворення. Структурні елементи його економічних відносин формуються на основі прямих і зворотних ринкових зв'язків, перебувають під впливом платоспроможного попиту і пропозиції. Розширення дії ринку супроводжується перебудовою системи ціноутворення та обороту товарів і формування ринкових структур.

Ринок сільськогосподарської продукції (зерна, овочів, картоплі, олійних та інших культур, молока, м'яса, яєць, вовни) і продуктів її переробки формується суб'єктами ринкових відносин - приватними і державними підприємствами, підприємствами системи заготівлі, зберігання, переробки послуг і реалізації продукції. Залежно від особливостей суб'єкти ринку, які вступають у товарообмін, формують різні ринкові структури (гуртовий, роздрібний ринки), забезпечують державну і кооперативну торгівлю або входять у більш складну систему товарообігу основних видів продукції (товарні біржі) [5 с. 102-108].

Особливістю здійснення ринкових відносин в аграрній сфері економіки є те, що сільське господарство найбільше, порівняно з іншими галузями, залежить від кон'юнктури ринку, а продовольчий ринок найбільш вразливий із соціальної точки зору, оскільки його розвиток безпосередньо пов'язаний з рів-

нем життя населення, його платоспроможністю. Порівняно з ринком товарів, ринок послуг характеризують наступні риси:

- наявність істотних галузевих відмінностей у виконанні ринкових відносин (наприклад, у сфері матеріального виробництва: підприємство закуповує продукцію і розвиває виробництво, тут на 100 % використовуються ринкові відносини, тоді як у сфері послуг існують платні і безкоштовні засади їх надання);

- на ринку послуг збільшення обсягу платних послуг здійснюється як за рахунок власне збільшення надання послуг, так і за рахунок трансформації безкоштовних послуг у платні;

- високий ступінь диференціації послуг, викликаний індивідуалізацією попиту;

- пропозиція і попит більш еластичні внаслідок неможливості зберігання і транспортування послуг;

- послуга не існує до її надання. Це робить неможливим порівняння і оцінку послуг до їх отримання. Порівнювати можна тільки очікувані і одержані вигоди;

- послугам властивий високий ступінь невизначеності, що ставить клієнта в невідгідне положення, а продавцям утруднює просування послуг на ринок;

- на відміну від товарів, послуги проводяться і споживаються в основному одночасно, не підлягають зберіганню. Це породжує проблему регулювання попиту і пропозиції послуг;

- послуги часто протиставляються продукції. Можна сказати, що у багатьох випадках в послугі присутній елемент продукції, точно так, як і при продажу продукції присутній елемент послуги. Тісне переплетення продажу товарів і надання послуг утрудняє виділення і облік послуг [6].

Сфера послуг зазвичай більше захищається державою від іноземної конкуренції, ніж сфера матеріального виробництва. Більш того, в багатьох країнах транспорт і зв'язок, фінансові і страхові послуги, наука, освіта, охорона здоров'я, комунальні послуги традиційно знаходяться в повній або частковій власності держави або ж строго контролюються і регламентуються нею. Імпорт послуг на думку власних структур більшості країн, може представляти загрозу національній безпеці і суверенітету, тому він регламентується більш жорстко в порівнянні з торгівлею товарами [10].

У сучасних умовах значення ринку послуг, як одного з найважливіших секторів економіки, дуже велике і актуальне. Це пов'язано з ускладненням, зокрема, тваринницького виробництва, насиченням ринку новими товарами, з пришвидшенням зростання науково-технічного процесу. Все це неможливо без існування інформаційних, фінансових, страхових і інших ринків послуг. Однією з найважливіших закономірностей конкурентоспроможного розвитку тваринництва є взаємозв'язок його економічного зростання і підвищення ролі ветеринарного обслуговування у цьому процесі. Останнє знаходить вираз в збільшенні частки трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, що використовуються сферою ветеринарних послуг. Ветеринарна діяльність справляє значений вплив на величину поголів'я та продуктивність сільськогосподарських тварин, визначає умови їх утримання та годівлі, впливає на собівартість та ціну готової продукції. Особливо значного розвитку вона набула в останні десятиріччя. Це

пов'язано з появою та впровадженням інноваційних технологій у тваринництві розробкою нових видів ветеринарних препаратів, ліків, добавок та необхідністю їх використання та реалізації, посиленням ветеринарного контролю за якістю готової продовольчої продукції тваринницького походження, захистом населення від можливих епідемій та хвороб, носіями яких є тварини [15 с. 25-31].

Ветеринарна діяльність розуміється нами як сукупність засобів, інструментів та заходів по штучному заплідненню сільськогосподарських тварин, наданню їм лікувальних та профілактичних послуг з метою попередження хвороб та епідемій, проведенню дезінфекцій, забезпечення інформацією зооінженерних та селекційних робіт по виведенню високопродуктивних видів із відповідними репродуктивними та племінними якостями, супроводу інноваційних технологій утримання та годівлі тварини, здійсненню контролю якості готової продовольчої продукції, реалізації ветеринарних препаратів. Базовими її елементами виступають ветеринарні послуги. Вони мають єдину соціально-економічну сутність, але різні функції та напрями здійснення. Послуги можуть надаватися як на платній, так і на безоплатній основі. При цьому їх сукупність формує ветеринарне обслуговування тваринництва. В такому розумінні воно є тотожним ветеринарній діяльності. Відзначимо, що ветеринарна діяльність стосується обслуговування не тільки сільськогосподарських, але й домашніх тварин. При цьому вона має більш широкий зміст та сукупність завдань, ніж ветеринарна діяльність або обслуговування домашніх тварин. Спостерігається збільшення зайнятості, зростання технічної оснащеності праці, упровадження все більш досконалих технологій [11 с. 61-63].

Користувачами послуг у сільському господарстві є суб'єкти господарювання різних форм власності: аграрне підприємництво (агробізнес) – це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництві сільськогосподарської продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти сільськогосподарської підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством.

Сільськогосподарське (аграрне) підприємство – це юридична особа, основним видом діяльності якої є виробництво, переробка сільськогосподарської продукції, надання послуг аграрної сфери, виручка від реалізації яких становить не менше 50,0 % загальної суми виручки. Підприємства в Україні функціонують відповідно до їх правового статусу, визначеного законами «Про підприємства в Україні», «Про підприємництво», «Про селянське (фермерське) господарство», «Про господарські товариства», «Про сільськогосподарську кооперацію» [12 с. 96-98].

В умовах ринкової економіки аграрне тваринницьке та ветеринарне підприємство не можуть ефективно працювати, якщо не матиме економічної свободи у виборі видів діяльності та ринків збуту своєї продукції, партнерів (постачальників, споживачів, страхових компаній, банків та ін.), найму працівників і встановленні ціни. Але економічна свобода підприємств у галузі тваринництва та ветеринарної діяльності може бути реалізована повною мірою лише за умови забезпечення економічної свободи людини у виборі сфери свого функціонування і способу отримання доходу, наприклад, через одержання заробітної плати, дивідендів на цінні папери, банківських процентів за збереження в банку грошо-

вих коштів, здачу в оренду майна і землі, через одержання підприємницького доходу [13 с. 3-10].

Сільськогосподарські тваринницькі та обслуговуючі їх ветеринарні підприємства працюють в умовах конкуренції, яка є необхідною властивістю ринкової економіки. Конкуренція між підприємствами, зокрема, аграрними, ведеться, насамперед, за споживача, тобто за завоювання, розширення й утримання своєї позиції на ринку сільськогосподарської тваринницькою продукції. Але цього можна досягти тільки за умови повнішого задоволення потреб споживачів порівняно зі своїми конкурентами. Сказане дає підстави розглядати конкуренцію як важливу умову підвищення життєвого рівня людей, удосконалення виробництва, зростання продуктивності праці та прибутковості підприємств. Конкуренція між підприємствами супроводжується конкуренцією між працівниками як власниками своєї робочої сили. Вона впливає на ефективність їх праці, породжує почуття відповідальності за доручену ділянку роботи і збереження робочого місця. Для ефективної роботи тваринницьких підприємств та інших учасників ринку їм необхідно забезпечувати автономність дій, тобто відповідну незалежність у діяльності, здійснюваній у власних інтересах. Досягти тут повної самостійності неможливо, тому відбувається певна інтеграція груп виробників. У цих межах кожному забезпечується автономність і поінформованість про дію своїх партнерів. Крім того, для правильного прийняття рішень вони повинні мати можливість за відповідну плату одержати надійну і повну інформацію з пріоритетних для них питань. У нашому випадку йдеться про забезпечення належної поінформованості всіх економічних суб'єктів, без чого ринкова економіка не може бути повноцінною, а отже, ефективною. Важливу роль у формуванні такої ринкової економіки відіграє її інфраструктура – насамперед біржі [5 с. 102-108].

Тваринницька галузь і ринкова економіка в цілому можуть динамічно розвиватися за умови факторної мобільності. Вона характеризується постійним рухом виробничих ресурсів між підприємствами, галузями, секторами економіки. Цей рух відбувається переважно через акціонерний механізм на принципах саморегуляції – ресурси спрямовуються туди, де можна одержати вищу норму прибутку на їх авансовану вартість [14 с. 27-33].

Роль галузей та підприємств в економіці полягає насамперед у тому, що в них здійснюється поєднання засобів виробництва з трудовими ресурсами. Будучи важливими суб'єктами господарської діяльності, вони забезпечують зайнятість для переважної частини населення (в США, наприклад, 75 % зайнятого населення працює на підприємствах) і виробляють необхідні для людей і народного господарства товари й послуги. Вони до певної міри мають розширений тип відтворення, оскільки реалізують свою продукцію, відшкодовують витрати і забезпечують черговий цикл виробництва.

Важливою є і соціальна роль тваринницьких галузей та підприємств. Саме там формуються трудові навички працівників, підвищується їх кваліфікація, виховується організаційна культура (дисциплінованість, відповідальність за доручену справу, колективізм та ін.), відбувається реалізація здібностей людей. Підприємства беруть на себе функцію задоволення значної частки соціальних потреб своїх працівників (часткове забезпечення житлом, безплатними або пільговими путівками, створення мережі дошкільних закладів для дітей своїх працівників тощо) [15].

Ветеринарні підприємства відіграють значну роль у формуванні державного і місцевих бюджетів, оскільки є об'єктом оподаткування. Тому держава, місцеві органи влади зацікавлені в ефективному функціонуванні галузі тваринництва, збільшенні величини поголів'я тварин та обсягів виробництва продукції. Для ефективного та конкурентоспроможного функціонування тваринницької галузі підприємства мають бути забезпечені усім спектром послуг, необхідним для їх функціонування. Ринок сфери послуг забезпечує аграрні галузі послугами, що використовуються для забезпечення виробничого процесу. Серед цих послуг виділяють: інформаційні (включаючи послуги зв'язку); дорадництво та консалтинг (консультаційні та адвокатські послуги); науково-дослідні (включаючи селекцію тварин, елітне насінництво); технічні (в тому випадку, коли суб'єкти аграрного господарювання використовують технічні потужності спеціалізованого підприємства); ветеринарні; меліоративні; охорони дозвілля та з приводу землеустрою [16 с. 156-159].

Інформаційні послуги покликані забезпечити сільськогосподарських товаровиробників даними, що мають за мету підвищити економічну ефективність їх діяльності. Вони включають: докладні звіти про новини на ринку, у т.ч. гуртові ринкові ціни та аналіз основних тенденцій щодо якості та наявності продукції; торгові баланси ключових ринків та основних конкурентів, включно з експортом і імпортом, а також цінами та обсягами; аналіз поточної ситуації та перспектив співвідношення попиту та пропозиції; статті, аналітичні огляди про основні проблеми, які стосуються цього сектора. Загалом йде мова про постійний моніторинг ринку [4]. Ця інформація має бути вільно доступною. Найвагомішим джерелом тут виступає всесвітня мережа Internet. Без такої детальної та надійної інформації про наявні ринки та їхні вимоги виробники приречені вкладати кошти та збувати продукцію методом спроб і помилок. У таких умовах навряд чи можливо ефективно планувати виробництво, орієнтуючись на сезонні тенденції, преференції споживачів, зміни в конкурентоспроможності або інші фактори, які, як правило, є визначальними для процесу виробництва або впливають на прийняття рішень у галузі маркетингу.

Дорадча діяльність визначається як система інформаційно-консультаційних заходів, що проводяться дорадчими службами у сфері сільськогосподарського виробництва в інтересах селян та їх родин в рамках реалізації аграрної політики України. Консультаційне обслуговування як один з впливових чинників підвищення ефективності агробізнесу займає чільне місце в інфраструктурі ринків інформації та інновацій, які є складовими ринку АПК. Розглядаючи агроконсалтингові послуги як товар, який має вартість, собівартість, попит, а пропозицію забезпечують велика кількість інституцій, що надають такі послуги і конкурують між собою, можна зазначити, що в Україні є визначені передумови до формування повноцінного ринку інформаційно-консультаційних та науково-впроваджувальних послуг [7 с. 227-231].

У загальному комплексі функцій, які регіональна система інформаційно-консультаційного обслуговування повинна виконувати у взаємозв'язку для забезпечення її цілісності, виділено такі: інформаційно-довідкова, консультаційна, науково-впроваджувальна, освітня, соціально-економічна нормативно-правова. В основу сучасного підходу до організації дорадництва в Україні покладається спрямованість інформаційно-консультаційного обслуговування на потреби то-

варовиробників, вирішення їх соціально-економічних проблем, забезпечення прибутковості кожного окремого сільськогосподарського підприємства.

Науково-дослідні послуги надаються з метою впровадження фундаментальних та прикладних досліджень, систем оптимізації землеробства та тваринництва, розробки науково-обґрунтованих технологій сільськогосподарського виробництва, створення адаптивних систем землеробства та оптимізаційних сівозмін, здійснення моніторингу ґрунтів та надання інформаційної бази в користування органів державної влади й землекористувачам [4].

Визначили що, стан матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників характеризується досить низькими показниками. Особливої уваги потребує ринок ремонтних робіт сільськогосподарської техніки через низьку спроможність вітчизняних товаровиробників до купівлі нової. Широкий спектр технічних послуг покликаний надавати агротехнічний сервіс, який є складним, багатогранним комплексом робіт і виробничих послуг з відповідальним підходом до реалізації нової і техніки що була в експлуатації, її обслуговування і ремонту; своєчасному забезпеченню споживачів устаткуванням, запасними частинами, вузлами, агрегатами, інструментом, матеріалами, технічною документацією. Він також виконує функції з надання виробничих послуг з прокату, оренди техніки і використання її на умовах лізингу; надання транспортних послуг [8 с.7-11].

Важливе значення має виконання невідкладних монтажних, пусконаладжувальних, сільськогосподарських, меліоративних, землерийних робіт, навчання обслуговуючого персоналу; здійснення консультацій щодо ремонту і обслуговування сільськогосподарської техніки на договірних засадах. Ринкові відносини диктують необхідність формування і функціонування ринку агротехсервісних послуг. На сучасному етапі організація матеріально-технічних послуг характеризується як структура. Сформована в ринкових умовах, але відзначається нерозвиненість фінансово-кредитного обслуговування. Внаслідок цього найцінніші і дефіцитніші ресурси скуповуються представниками економічно сильних регіонів, оскільки відстаючи не в змозі їх придбати. Друга проблема – це монополізація ринку, що є причиною високих цін на запчастини, відсутності широкої їх номенклатури [16 с. 156-159].

Під час обслуговування ступінь безпосереднього контакту може бути різним: без присутності споживача, із незначним та повним контактом. Невід’ємною частиною послуги стає ветеринарний фахівець, тому важливу роль відіграють професійні навички та індивідуальність постачальника. Ставляться особливі вимоги до системи контролю якості. Інакше кажучи, споживач платить не за абстрактну послугу, а за конкретний процес обслуговування, де головна увага зосереджується на професійних навичках виробника послуги. Замовник ветеринарних послуг може бачити процес “виготовлення” послуги. Якщо йому не сподобається, як поводить себе постачальник, наступного разу він обере інше джерело, а це означатиме для виробника втрату прибутку[12].

Споживачі ветеринарних послуг переважно не є фахівцями з ветеринарної медицини і не можуть належним чином оцінити якість послуги з професійної точки зору. Це ускладнює оцінювання замовником якості наданої послуги. Основоположними критеріями є очевидні результати отриманої ветеринарної послуги, а стосовно продуктивних тварин – ще і корисний економічний ефект, який

отримав їх власник. На основі цього формується емпіричний досвід щодо оцінки послуги.

Ветеринарні послуги надаються шляхом проведення сервісного обслуговування тварин, запліднення худоби, надання всіх необхідних лікарських та профілактичних послуг, в тому числі і платних. Однією із причин зменшення поголів'я всіх видів сільськогосподарських тварин, продуктивної худоби, зниження їх продуктивності, є неповноцінна годівля через незбалансованість кормів за перетравними протеїнами і всіма мікроелементами, недостатність відповідного ветеринарного обслуговування, що спричиняє зменшення обсягів всіх видів тваринницької продукції. Розвиток скотарства має базуватися на основі інтенсифікації, спеціалізації, удосконалення його ведення, поліпшення селекційно-племінної роботи, створення зоо-інженерно-ветеринарної служби, організації агросервісного обслуговування господарств, відновлення поголів'я великої рогатої худоби, поліпшення її породного складу і племінних якостей, поглиблення спеціалізації господарств на виробництві яловичини і молока, свинарстві, вівчарстві, птахівництві, поліпшення системи утримання і годівлі тварин [9 с. 95-100].

Меліоративне обслуговування характеризується високою значимістю для сільськогосподарських товаровиробників. Його структури покликані забезпечувати потреби із технічного обслуговування внутрішньогосподарської меліоративної мережі, споруд, насосних станцій, систем дренажу; послуг, пов'язаних з подачею води з меліоративної мережі та каналів на промислові і комунальні потреби, для поливу городів, садів і богарних земель. Велике значення має лабораторне визначення вологості ґрунтів та видача довідок і рекомендацій щодо водогосподарської обстановки на меліоративних об'єктах. До функцій меліоративної діяльності належить надання консультацій і рекомендацій щодо регулювання водно-повітряного режиму меліорованих земель, робіт та послуг з буріння свердловин на воду, інженерних, гідрогеологічних, еколого-геологічних вишукувань, проектних робіт, складання проектно-кошторисної документації на будівництво, меліоративні служби здійснюють реконструкції невеликих об'єктів зрошувальних і осушувальних систем, протиерозійних споруд, ремонтних, протиповіневих, культурно-технічних, планувальних та інших робіт, інформаційних послуг з питань функціонування водогосподарсько-меліоративного комплексу, використання земель водного фонду, застосування положень Водного кодексу України [17]. Подальший розвиток сільського господарства має базуватися на основі [18 с. 103-105] раціоналізації використання сільськогосподарських угідь, підвищення їх ефективності розробки і розробки науково обґрунтованих ресурсозберігаючих, економічно стійких систем і екологічно високоефективних систем ведення сільського господарства, здійснення комплексу середовищотворюючих, природоохоронних, агрозоотехнічних, ветеринарних, організаційно-господарських, технічних і економічних заходів, спрямованих на підвищення продуктивності та економічної ефективності використання аграрно-ресурсного потенціалу.

Висновки. Ветеринарна послуга може надаватись за умови прямого контакту лікаря і тварини. Через це неможливо користуватись послугами посередників і формувати канали розподілу. Відповідно способи удосконалення організації ринку цих послуг можуть пропонуватись з урахуванням того, що географічний чинник є одним з визначальних для вибору суб'єкта, який може

надати послугу, а часто єдиним у випадку замовлення невідкладних ветеринарних послуг.

Основними напрямками подальшого розвитку тваринництва має бути його автоматизація, комплексна механізація, інтенсифікація, поглиблена спеціалізація, агропромислова кооперація, горизонтальна і вертикальна інтеграція, інноваційне ветеринарне обслуговування, формування спеціалізованих тваринницьких підприємств і комплексів. Соціально-економічний підйом тваринництва стане можливим за умови організації вискоєфективної системи ветеринарного обслуговування, поліпшення матеріально-технічного постачання господарств, розвитку зооветеринарної служби, розширення мережі плодородсадників, селекційно-племінних станцій.

Однією із найважливіших характеристик для замовників послуг, в тому числі і ветеринарних є їх якість. Основним чинником підвищення якості є зростання рівня конкуренції на ринку цих послуг. Загальною світовою тенденцією розвитку ветеринарних послуг є посилення спеціалізації як окремих фахівців, так і ветеринарних служб по окремих видах послуг. Посиленням ринкових перетворень у сфері ветеринарного обслуговування не усувається потреба у державному контролі за їх якістю, який здійснюється шляхом ліцензування приватної лікарської практики, оперативного державного контролю за дотриманням ветеринарного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Амбросов В.Я. Забезпечення державної підтримки сільськогосподарського виробництва в умовах членства України у СОТ / В.Я. Амбросов, В.М. Онегіна // Економіка АПК. – 2009. – № 2. С. 15-24.
2. Андреев А. Мнение о толковании ряда терминов / А. Андреев // Логистика. – 2003. – №2. – С. 12–13.
3. Бабич Л.В. Формування ринку ветеринарних послуг: автореф. дис. канд. екон. наук / Л.В. Бабич. – Житомир, 2009. – 16 с.
4. Березівський П. С. Економічна ефективність скотарства та шляхи її підвищення / П. С. Березівський. – Львів : Українські технології, 1998. – 156 с.
5. Биггарт Н. Системы обмена / Н. Биггарт, Р. Делбридж. – М. : ГУ ВШЭ, 2003. – 40 с.
6. Бондаренко А. Ф. Економічні стратегії управління ринком / А. Ф. Бондаренко. – Суми : Слобожанщина, 1998. – 108 с.
7. Бушуєва Л. И. Методы прогнозирования объема продаж / Л. И. Бушуєва // Маркетинг в России и за рубежом. – 2002. – №1. – С. 15–29. – Режим доступа: <http://www.cfin.ru/press/marketing/2002-1/02.shtml>
8. Варнеке Х. Ю. Революция в предпринимательской культуре. Фрактальное предприятие / Х. Ю. Варнеке [Пер. с нем.]. – М. : МАИК Наука / Интерпериодика, 1999. – 280 с.
9. Василенко Л.Ю. Формування спеціалізованих молочнотоварних підприємств оптимальних розмірів / Василенко Л.Ю., Кучер А.В. // Економіка АПК. – 2009. – № 6. – С. 41-49.

10. Внукова Н. Н. Управление развитием рыночной инфраструктуры (методологический и организационный аспекты) : монография / Н. Н. Внукова. – Х. : Форт, 1998. – 132 с.
11. Галісеєва А. Г. Декілька слів про ветеринарний менеджмент та маркетинг / А. Г. Галісеєва // Технологія вирощування та здоров'я тварин. – 2001. – № 2. – С. 12.
12. Кваша С.М. Конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому аграрному ринку/ С.М. Кваша, Н.Є. Голомша // Економіка АПК. – 2006. – № 5. – С. 99–104.
13. Манзій І.Б. Виробництво продукції тваринництва на Черкащині та її роль у забезпеченні продовольчої безпеки регіону / І.Б. Манзій // Економіка АПК. – 2009. – № 6. – С. 50-55.
14. Миронова Н. В. Маркетинг различных типов услуг / Н. В. Миронова // Маркетинг в России и за рубежом. – 2003. – № 4. – С. 108–119. – Режим доступу к журн. : <http://www.s-marketing.ru/node/38>.
15. Ниманд Х. Г. Болезни собак. Практическое руководство для ветеринарных врачей (организация ветеринарной клиники, обследование, диагностика заболеваний, лечение) / Х. Г. Ниманд, П. Ф. Сутер ; [пер. с нем.]. – 8-е изд. – М. : Аквариум, 1998. – 816 с.
16. Одинак Л. В. Удосконалення організації ринку ветеринарних послуг / Одинак Л. В., Поперечний С. І. // Соціально-економічні дослідження в перехідний період : інноваційний розвиток економіки : зб. наук. праць Львівськ. ін-ту регіональних досліджень. – Львів, 2003. – Вип.6, ч.4. – С. 282–289.
17. Павленко О.М. Значення імпорту в збалансуванні ринку м'яса / О.М. Павленко // Економіка АПК. – 2009. – № 6. – С. 56-58.
18. Саблук П. Т. Основи організації сільськогосподарського ринку / П. Т. Саблук, Д. Я. Карич, Ю. С. Коваленко. – К., 1997. – 140 с.

УДК:331.106.42

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА ТА ЕКОЛОГІЧНА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Миронов В.В. – к.е.н., доцент,
Ткачук А.І. – к.і.н., доцент,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

У статті розглядається становлення в Україні економіко-правової та екологічної охорони земель, а також актуальні питання раціонального використання земельних ресурсів півдня України в умовах земельної реформи, метою якої є створення основ рівноправного розвитку форм власності і господарювання на землі, формування багатокладної економіки.

Ключові слова: *раціональне використання земель, земельні ресурси, землекористування, становлення земельних відносин, історія України.*